

CONCEPTE DE LITERATURA I DE GÈNERES LITERARIS

1. QUÈ ÉS LA LITERATURA? EVOLUCIÓ DEL CONCEPTE DE LITERATURA

La paraula "literatura" prové de la paraula llatina "litteratura", que entre altres significats, tenia el d'**escriptura**. Per tant, "litteratura" feia referència a la paraula escrita, és a dir, a tot allò que s'escrivia, sense distinció.

Fins al segle XVIII, quan es parlava de "literatura", es feia referència a qualsevol tipus de llibre, inclosos els estudis científics, filosòfics, etc. Les obres que avui coneixem com a literatura es distingien amb la denominació de "bones lletres", "belles lletres" o "poesia".

A partir del segle XVII es comença a fer una distinció entre les obres científiques o erudites, d'alta cultura, i les obres que tenien una **finalitat estètica** o de **distracció**. Aquestes últimes van acabar rebent el nom de "literatura". Per tant, la *Literatura* és **el conjunt d'obres escrites amb una finalitat estètica, escrites amb un tipus de llenguatge que rep el nom de llenguatge literari**.

2. EL LLENGUATGE LITERARI

Normalment, el llenguatge té una **finalitat pràctica**: es fa servir per informar, comunicar idees, etc. Però una obra literària hem dit que té una **finalitat estètica**: no només interessa el que es comunica, sinó també la forma com es comunica, que ha de ser **estètica, bella**. Per això, en literatura utilitzem un tipus de llenguatge amb una **finalitat estètica**: el llenguatge literari.

3. ETAPES EN LA HISTÒRIA DE LA LITERATURA CATALANA

La història de la literatura catalana es pot dividir en diferents etapes o períodes. En algunes d'aquestes etapes s'inclouen diversos moviments o corrents literaris (per exemple, l'etapa que anomenem **edat moderna** inclou diversos moviments, com el Renaixement, el Barroc i el Neoclassicisme). Altres etapes s'identifiquen amb un sol moviment (per exemple, el Modernisme). Les etapes en la història de la literatura catalana són les següents:

Edat Mitjana (segles XIII, XIV, fins a finals del segle XV)

Edat Moderna (segles XVI, XVII, XVIII, fins al 1830)

Romanticisme i Renaixença (del 1830 al 1874)

Fi de Segle (del 1874 al 1893)

Modernisme (del 1893 al 1911)

Noucentisme (del 1906 al 1923)

Avantguardisme (del 1916 al 1934)

Literatura de Pleguerra (del 1923 al 1939)

Literatura de Postguerra (del 1939 al 1968)

Literatura contemporània o actual (a partir del 1968)

4. QUÈ SÓN ELS GÈNERES LITERARIS?

Un **gènere literari** és cadascuna de les modalitats o classes en què podem dividir les obres literàries segons la seva **estructura** i el seu **tema**.

Ja des de l'època clàssica (literatura grega i romana), les obres literàries es van dividir en 3 gèneres: lírica, èpica i teatre. Al llarg dels segles s'han anat introduint innovacions literàries que han provocat l'aparició de gèneres nous.

5. CLASSES DE GÈNERE LITERARI

5.1. LA LÍRICA

En les obres que s'inclouen dins d'aquest gènere, l'autor o l'autora expressa els seus sentiments o les seves experiències més íntimes. Normalment, les obres líriques estan escrites en vers, per això moltes vegades quan parlem de poesia pensem immediatament en poesia lírica. Però en temps moderns ha sorgit el que s'anomenen "poemes en prosa", és a dir, els autors poden expressar la seva intimitat i crear obres líriques sense fer servir el vers.

5.2. EL GÈNERE NARRATIU

En aquest gènere englobem totes les obres, en prosa i en vers, que expliquen una història, una sèrie de fets encadenats cronològicament, ja sigui per un narrador extern o intern.

Dins d'aquest gènere literari, tenim diferents subgèneres: d'aquests, l'èpica i l'epopeia s'escriuen en vers, mentre que la novel·la, la novel·la curta, el conte, la faula, el diari o la biografia s'escriuen en prosa.

5.2.1. La poesia èpica (o epopeia)

És un gènere que es va conrear durant l'antiguitat grecolatina, l'edat mitjana i el Renaixement. Són relats en vers (poesia narrativa) que narren els fets gloriosos del passat d'un poble i les grans proeses dels herois nacionals. Amb un rerefons històric, la llegenda deformava els fets, que els joglars transmetien oralment. Com en el seu origen la seva transmissió era oral, hi podia haver diverses versions d'una mateixa història. Per exemple:

La Il·líada i L'Odissea, del poeta grec Homer. En la *Ilíada* se'ns explica la guerra de Troia entre grecs i troians, les aventures i gestes dels herois dels dos bàndols, les accions que duen a terme els déus a favor d'uns o dels altres, etc. En l'*Odissea* se'ns expliquen les aventures que ha de passar l'heroi grec Ulisses, amb els seus companys d'armes, després d'haver participat a la guerra de Troia, per tornar a Ítaca, la seva pàtria.

La **Chanson de Roland**, poema èpic francès escrit a l'Edat Mitjana, en el qual se'ns expliquen les gestes heroiques de Roland, heroi francès, nebot de l'emperador Carlemany, en la seva lluita contra els àrabs.

Poema de Mío Cid, poema èpic castellà, escrit a finals del segle XII o principis del XIII, en el qual se'ns expliquen les aventures de l'heroi castellà Rodrigo Díaz de Vivar, anomenat "el Cid", des que és desterrat de Castella pel rei Alfons VI, fins que recupera el seu honor conquerint València de mans dels àrabs i aconseguint el reconeixement i el perdó del rei.

5.2.2. La llegenda

Narració oral o escrita, que explica fets meravellosos. Acostumen a basar-se en fets real i històrics, però s'hi barregen d'altres inventats. Els personatges llegendaris són herois i heroïnes a qui s'atribueixen fets extraordinaris.

5.2.3. La faula

Relat breu de ficció on els protagonistes són animals que parlen. Té un caràcter didàctic normalment ètic que es mostra al final.

5.2.4. El mite

Narració que explica l'origen del món, dels fenòmens naturals, de les tradicions..., així com les gestes dels déus i els herois. Va ser la principal font d'inspiració de la literatura grega.

5.2.4. La rondalla o conte popular

La rondalla o conte popular és una narració breu tradicional de transmissió oral i de caràcter anònim que combina elements de fantasia i reals. Es presenta en múltiples versions, que coincideixen en l'estructura però discrepen en els detalls. La trama sol ser molt senzilla amb situacions i personatges comuns a tots els pobles i cultures; els personatges són plans i el temps i l'espai indeterminats. Destinada especialment a l'entreteniment dels infants alhora que té intenció moralitzadora. *Les mil i una nits* és la recopilació més coneguda de contes populars orientals. No s'ha de confondre amb el conte literari, d'autor conegut i destinat al lector adult.

5.2.5. El conte literari

Relat breu en prosa d'una història de ficció concebut i transmès mitjançant l'escriptura. L'autor sol ser conegut. Es distingeix de la novel·la bàsicament per l'extensió (la idea és que es pugui llegir d'un sol cop, tot i que els límits no són exactes). Edgar Allan Poe és considerat el pare del conte de terror psicològic. Pere Calders i Mercè Rodoreda són dos dels escriptors catalans del segle XX més destacats d'aquest gènere. I en el panorama actual cal esmentar a Quim Monzó, Jesús Moncada i Sergi Pàmies.

5.2.6. La novel·la

Relat en prosa, d'extensió considerable, en la qual s'explica normalment una història de ficció amb una finalitat lúdica. La **novel·la curta** és més breu que la novel·la i la història no és tan complexa.

5.3. EL TEATRE

Formen part del gènere literari teatral aquelles obres en què la història de ficció és representada per una sèrie d'actors i actrius que assumeixen de forma directa -sense la intervenció d'un narrador- els seus parlaments davant d'un públic.

Les formes més importants del teatre són:

5.3.1. La tragèdia

Obra en què es planteja una història complexa, de temàtica transcendental, viscuda per uns personatges que seran arrossegats a una fi desgraciada per la força omnipotent del destí. Per exemple, *Romeu i Julieta*, de Shakespeare.

5.3.2. La comèdia

Obra en què, a diferència de la tragèdia, la història té un to més lleuger i intranscendent i el final és feliç.

5.3.3. El drama o tragicomèdia

Obra que comparteix característiques de la tragèdia i de la comèdia. Va néixer a França durant el segle XVIII. La història se centra en la vida quotidiana, propera a l'espectador. Els personatges, en lloc d'estar dirigits per la força cega del destí, estan condicionats per les normes socials o pel seu caràcter. Una forma especial de drama és el **melodrama**, que presenta una història exageradament sentimental, amb personatges molt plans o esquemàtics (el bo, el dolent, la jove donzella, etc.).

5.3.4. El teatre líric o musical

Són obres en què la música té un caràcter molt important. Hi destaquen:

- l'**òpera**: tots els diàlegs dels actors són cantats.
- l'**opereta**, la **sarsuela** i la **revista**: només una part dels diàlegs és cantada.

5.4. L'ASSAIG

Aquest gènere inclou obres en prosa de contingut didàctic (pretenen transmetre uns ensenyaments) i no de ficció. Tenen un objectiu pedagògic i investigador, a banda d'un objectiu estètic i de creació literària. L'assaig pot ser, segons el tema, filosòfic, religiós, científic, històric, polític, etc.